

Ιδιωτική κεφαλαιουχική εταιρία

Ενημερωτικό σημείωμα για την εισαγωγή νέας εταιρικής μορφής («Ιδιωτική Κεφαλαιουχική Εταιρία»)

1. Η ανάγκη μιας νέας εταιρικής μορφής

Η συντριπτική πλειονότητα των ελληνικών επιχειρήσεων είναι μικρομεσαίες. Για το λόγο αυτό, η ανάγκη μιας εταιρικής μορφής για τη στέγαση της μικρομεσαίας επιχείρησης είναι πάντοτε αισθητή.

1. Η νομοθετική παραγωγή στο εταιρικό δίκαιο εντοπίζεται τώρα και πολλές δεκαετίες στην ανώνυμη εταιρία. Μετά από επανειλημμένες επεμβάσεις στον κ.ν. 2190/1920 με σκοπό την ενσωμάτωση κοινοτικών οδηγιών, αλλά και την πιο εκτεταμένη αναμόρφωση του νόμου αυτού με το ν. 3604/2007, μπορεί να λεχθεί ότι το δίκαιο της ανώνυμης εταιρίας βρίσκεται αυτή τη στιγμή σε κάπως ικανοποιητικό επίπεδο. Παράλληλα, νομοπαρασκευαστική επιτροπή του Υπουργείου Δικαιοσύνης έχει ήδη (Οκτώβριος 2011) παραδώσει στον κ.Υπουργό Δικαιοσύνης σχέδιο νόμου για τις προσωπικές εταιρίες, με σκοπό να αντικατασταθούν οι παλιές διατάξεις του «Ναπολεόντειου» Εμπορικού Νόμου (Code de Commerce), που ισχύει από την εποχή που η Ελλάδα έγινε ανεξάρτητο κράτος.

2. Αντίθετα, έχει παραμεληθεί η ενδιάμεση εταιρική μορφή της εταιρίας περιορισμένης ευθύνης. Ο σχετικός νόμος (ν. 3190/1955) εξακολουθεί να ισχύει σχεδόν αναλλοίωτος από το 1955 (ισχύει ήδη πάνω από 55 έτη), χωρίς επικαιροποίηση, και, όπως είναι φυσιολογικό, έχει υποστεί τη φθορά του χρόνου. Η ΕΠΕ, ως ενδιάμεσος εταιρικός τύπος (δηλ. μεταξύ της ανώνυμης εταιρίας και των προσωπικών εταιριών), δεν είναι ιδιαίτερα δημοφιλής στην Ελλάδα. Πράγματι, ενώ σε άλλες χώρες ενδιάμεσοι εταιρικοί τύποι χρησιμοποιούνται σε μεγάλη έκταση, στην Ελλάδα η συχνότητα χρήσης της ΕΠΕ κάθε άλλο παρά ανταποκρίνεται σ' αυτό που θα ευχόταν κανείς. Συχνά οι ενδιαφερόμενοι επιλέγουν την ανώνυμη εταιρία, που καταρχήν προορίζεται για μεγαλύτερες επιχειρήσεις, ενώ θα μπορούσαν να υιοθετήσουν για τη συνεργασία τους μια ενδιάμεση μορφή κεφαλαιουχικής εταιρίας, με περιορισμένη ευθύνη των μελών της. Οι λόγοι, για τους οποίους η μορφή της ΕΠΕ δεν ανταποκρίνεται πια στις σημερινές ανάγκες, είναι πολλοί, πιο γνωστές όμως είναι οι δυσκίνητες ρυθμίσεις του νόμου, η ανάγκη πληθωρικής συμβολαιογραφικής παρέμβασης (εντονότερης από ότι στην ανώνυμη εταιρία), καθώς και η «διπλή» πλειοψηφία (προσώπων και κεφαλαίων) που απαιτείται για τη λήψη των εταιρικών αποφάσεων.

3. Από την άλλη μεριά οι ευρωπαϊκές νομοθεσίες προχωρούν τα τελευταία χρόνια στη αναμόρφωση του εταιρικού δικαίου για τη εξυπηρέτηση της μικρομεσαίας επιχείρησης, που διακρίνονται για την ευελιξία και την απλότητά τους και ανταποκρίνονται περισσότερο στις πρακτικές ανάγκες των επιχειρηματιών. Στην τάση αυτή εγγράφεται και η προσπάθεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης να εισαγάγει ένα ευρωπαϊκό τύπο «ιδιωτικής» εταιρίας, που θα προορίζεται για τη μικρομεσαία επιχείρηση («Societas Privata Europaea»).

4. Είναι πρόδηλο ότι ο εκσυγχρονισμός του ελληνικού εταιρικού δικαίου προς την κατεύθυνση αυτή είναι πλέον απαραίτητος. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με τρεις κυρίως τρόπους: Είτε με επικαιροποίηση (βελτίωση και απλοποίηση) του ν. 3190/1955, είτε με ενσωμάτωση στην νομοθεσία για την ανώνυμη εταιρία (ν. 2190/1920) ειδικών διατάξεων για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις («μικρή α.ε.»), είτε με εισαγωγή νέας εταιρικής μορφής. Σε σχέση με τις επιλογές αυτές μπορούν να λεχθούν με συντομία τα εξής: Ο αναγκαίος εκσυγχρονισμός του δικαίου της επε δεν θα είναι πραγματικός, αν περιορισθεί σε επιμέρους τροποποιήσεις και βελτιώσεις του ν. 3190/1955. Βέβαια θα μπορούσε να επιλεγεί μια μαζική τροποποίηση του νόμου αυτού, ώστε να καταστεί εφικτός ο επιθυμητός εκσυγχρονισμός, σε μια τέτοια όμως περίπτωση θα κινδύνευαν οι υφιστάμενες ΕΠΕ και οι εταίροι τους από μείζονα μεταβολή του νομικού καθεστώτος που διέπει τις σχέσεις τους και ανατροπή των προσδοκιών τους. Εναλλακτικά θα μπορούσε να υπάρξει διπλό καθεστώς για τις παλιές και τις νέες επε («επε1», «επε2»), αυτό όμως θα προκαλούσε ρυθμιστική σύγχυση. Από την άλλη μεριά, η ενσωμάτωση στη νομοθεσία για τις ανώνυμες εταιρίες ειδικών ρυθμίσεων για τη μικρομεσαία επιχείρηση μάλλον δεν ανταποκρίνεται στο ζητούμενο, διότι ένα μέρος του δικαίου της ανώνυμης εταιρίας (ιδίως εκείνο που αντιστοιχεί σε κοινοτικές οδηγίες) θα εξακολουθούσε να είναι ούτως ή άλλως εφαρμοστέο, ενώ ζητούμενο είναι να υπάρξει απομάκρυνση από τις αυστηρές ρυθμίσεις των οδηγιών. Επομένως η υιοθέτηση νέας εταιρικής μορφής (μια «νέας ΕΠΕ») και η εξυπαρχής ρύθμισή της φαίνεται ότι είναι η πιο ενδεδειγμένη επιλογή. Αυτό βέβαια δεν θα αποκλείει τη δυνατότητα των υφιστάμενων ΕΠΕ να μετατραπούν, αν το επιθυμούν, στη νέα εταιρική μορφή. Ο νέος νόμος θα πρέπει μάλιστα να ενθαρρύνει τη μετατροπή αυτή.

5. Η νέα εταιρία δεν θα λέγεται «ΕΠΕ» και συνεπώς δεν θα εμπίπτει ευθέως στις «εταιρικές» οδηγίες της ΕΕ, που αφορούν τις εταιρίες περιορισμένης ευθύνης. Μολονότι οι οδηγίες αυτές είναι σημαντικά λιγότερες από εκείνες που εφαρμόζονται στην ανώνυμη εταιρία, θα μπορούσαν να αγνοηθούν. Επιλογή είναι ωστόσο να ακολουθηθούν οι οδηγίες αυτές στο μέγιστο δυνατό βαθμό, ώστε να μην υπάρξει υπόνοια ότι η Ελλάδα εισήγαγε μια νέα εταιρική μορφή με σκοπό να παρακαμφθούν οι διατάξεις των οδηγιών. Θα πρέπει κατόπιν τούτου να ενημερωθεί η ΕΕ, ώστε οι υφιστάμενες οδηγίες που αναφέρονται στην επε, να κάνουν αναφορά και στη νέα εταιρική μορφή.

II. Η ονομασία της εταιρίας

Για την ονομασία της νέας εταιρικής μορφής κατάλληλος κρίνεται ο τίτλος «ιδιωτική κεφαλαιουχική εταιρία» («ΙΚΕ»). Ο όρος αυτός έχει το πλεονέκτημα ότι διαφοροποιείται επαρκώς από την «ΕΠΕ», αντιστοιχεί στο διεθνή όρο “private company” και παραπέμπει στη σχεδιαζόμενη από την ΕΕ “Societas Privata Europaea” (ευρωπαϊκή ιδιωτική εταιρία), ενώ ταυτόχρονα τονίζει το χαρακτήρα της νέας εταιρικής μορφής ως κεφαλαιουχικής.

III. Η νέα εταιρία ως κεφαλαιουχική εταιρία

Βασική επιλογή είναι ο σχεδιασμός της νέας εταιρίας ως κεφαλαιουχικής. Αυτό εντάσσει την ΙΚΕ στις κεφαλαιουχικές εταιρίες, εκείνες δηλ. που από τη μια μεριά διαθέτουν κεφάλαιο, από την άλλη δε περιορισμένη ευθύνη των εταίρων για τα χρέη της εταιρίας.

1. Θα πρέπει βέβαια να ληφθεί υπόψη ότι ο θεσμός του εταιρικού κεφαλαίου έχει υποστεί τα τελευταία χρόνια κριτική, για το λόγο ότι το ποσό του κεφαλαίου είναι αρκετά χαμηλό (στις ΕΠΕ σήμερα ανέρχεται μόλις σε 4.500 ευρώ), ώστε να μην είναι ρεαλιστική η ελπίδα εξασφάλισης φερεγγυότητας μέσω αυτού. Άλλωστε και αν ακόμη το κεφάλαιο είναι υψηλό, τίποτε δεν εμποδίζει τη διασπάθιση της εταιρικής περιουσίας και την επέλευση αφερεγγυότητας, απλώς τα μέλη της εταιρίας δεν λαμβάνουν κερδη. Οι διαπιστώσεις αυτές έχουν διεθνώς «απομυθοποιήσει» το κεφάλαιο και έχουν οδηγήσει στην αναζήτηση εναλλακτικών τρόπων διασφάλισης (σε κάποιο βαθμό βέβαια, διότι πλήρης διασφάλιση δεν μπορεί να επιτευχθεί ποτέ) της εταιρικής φερεγγυότητας.

2. Οι παραπάνω εξελίξεις σηματοδοτούνται από την κατάργηση του ελάχιστου ποσού του κεφαλαίου και την εισαγωγή της δυνατότητας «κεφαλαίου του 1 ευρώ», χωρίς βέβαια αυτό να σημαίνει ότι οι ενδιαφερόμενοι δεν θα μπορούν, κατά τη σύσταση της εταιρίας ή και μεταγενέστερα, να ορίσουν οποιοδήποτε υψηλότερο μέγεθος κεφαλαίου. Το «κεφάλαιο του 1 ευρώ» έχει νομοθετηθεί για τις ΕΠΕ σε χώρες όπως η Γερμανία και η Γαλλία, αλλά και αποτελεί χαρακτηριστικό της μελετώμενης Societas Privata Europaea, προτείνεται δε και από το σχέδιο για την εισαγωγή της ΙΚΕ.

3. Το «κεφάλαιο του 1 ευρώ» απλοποιεί τη σύσταση των εταιριών, κάτι που είναι αυτοτελές ζητούμενο, δεν δικαιολογείται όμως μόνο από την απλοποίηση αυτή. Στην πραγματικότητα το νόημα του «κεφαλαίου του 1 ευρώ» είναι από τη μια μεριά να επισημάνει προς τους συναλλασσόμενους ότι δεν πρέπει να επαφίενται στην προστασία «δια του κεφαλαίου» (λίγο διαφέρει το κεφάλαιο του 1 ευρώ από το κεφάλαιο των 4.500 ευρώ) και από την άλλη να δώσει την ευκαιρία στο νομοθέτη να προβλέψει *εναλλακτικούς μηχανισμούς προστασίας των δανειστών*, δυνητικούς ή και υποχρεωτικούς. Αυτό επιτυγχάνεται σε μεγάλο βαθμό από την θέσπιση «εγγυητικών εισφορών», που είναι μεν εκούσιες, η αγορά όμως μπορεί να αναδείξει την ανάγκη ύπαρξής τους, αν πρόκειται η εταιρία να βρίσκεται στην αγορά.

IV. Η αποσύνδεση της εταιρικής συμμετοχής από το κεφάλαιο

Βασική καινοτομία του σχεδίου είναι η αποσύνδεση της εταιρικής συμμετοχής και των μεριδίων από το κεφάλαιο. Ενώ δηλ. στις κλασικές περιπτώσεις της α.ε. και της ΕΠΕ οι μετοχές και τα εταιρικά μερίδια αποτελούν τμήμα του κεφαλαίου και προσδιορίζουν το μέγεθος της συμμετοχής καθενός, ανάλογα με τον αριθμό μεριδίων που κατέχει, στο σχέδιο νόμου τα πράγματα έχουν άλλως. Τα εταιρικά μερίδια ανάγονται όχι αποκλειστικά στο κεφάλαιο, ως μοναδικό παρονομαστή, αλλά σε ένα ευρύτερο παρονομαστή, που αποτελείται από την αξία του συνόλου των εισφορών. Αυτό είναι ίσως το βασικότερο χαρακτηριστικό της προτεινόμενης νέας εταιρικής μορφής: Κατά το σχέδιο νόμου γίνονται δεκτές και άλλες εισφορές (πλην των κεφαλαιακών) και μάλιστα εισφορές που είτε από τη φύση τους δεν μπορούν να παρασταθούν στο ισολογισμό, όπως είναι η εργασία, είτε συνίστανται στην ανάληψη εγγυητικής ευθύνης για τα χρέη της εταιρίας («εγγυητικές» εισφορές, στη Γαλλία καλούνται “capital d’engagement”). Κατά τούτο η εταιρία μπορεί να έχει στοιχεία προσωπικής εταιρίας.

Έτσι, ενώ σε μια α.ε. ή μια ΕΠΕ υπάρχει από τη μια μεριά το κεφάλαιο και από την άλλη οι μετοχές ή τα μερίδια, που αποτελούν υποδιαιρέσεις του, εδώ υπάρχει από τη μια μεριά *το σύνολο των εισφορών* (ορισμένες από τις οποίες απαρτίζουν πράγματι κεφάλαιο, άλλες όμως όχι), και από την άλλη τα μερίδια, που αντιστοιχούν στις εισφορές αυτές. Κάθε εταίρος έχει μερίδια διότι πραγματοποίησε μια εισφορά, είτε η τελευταία απαρτίζει κεφάλαιο είτε όχι. Όλα τα μερίδια είναι ίσα και παρέχουν τα ίδια δικαιώματα.

Έτσι η νέα εταιρική μορφή μπορεί να ικανοποιήσει ποικίλες ανάγκες. Αναγνωρίζει κάθε είδους εισφορά, ακόμη και αν πρόκειται για εισφορά εργασίας ή εισφορά «ευθύνης», που ενισχύει την πιστοληπτική ικανότητα της εταιρίας. Αυτό αποκτά ιδιαίτερη σημασία ιδίως για επιχειρήσεις χωρίς ανάγκη υψηλής κεφαλαιακής υποδομής (ιδίως επιχειρήσεις υπηρεσιών). Ταυτόχρονα: Ανταποκρίνεται στο διαχωρισμό των λειτουργιών των εταίρων μέσα στην εταιρία (εταίροι που εισφέρουν περιουσιακά στοιχεία, που ασχολούνται με την καθημερινή δραστηριότητα, που εισφέρουν φερεγγυότητα κλπ.), καθιστώντας τη νέα εταιρική μορφή κατάλληλη για οικογενειακές επιχειρήσεις, επιχειρήσεις νέων, μικρές συνεργασίες. Επί πλέον η αποδοχή των ποικίλων εισφορών (κεφαλαιακών και μη) «μετακομίζει» στο εταιρικό δίκαιο συμβατικές ρυθμίσεις που στην α.ε. ή την ΕΠΕ δεν θα αποτελούσαν αντικείμενο παρά μόνο εξωεταιρικών συμβάσεων. Απλοποιεί επίσης τις σχέσεις των εταίρων και τη λειτουργία της εταιρίας, διότι όλοι όσοι προβαίνουν σε παροχές προς την εταιρία λογίζονται εταίροι και έχουν τα δικαιώματα του εταίρου (επί των κερδών, να ψηφίζουν κλπ.). Επιπλέον αποφεύγεται η εμμονή στην αποκλειστικότητα των εισφορών που μπορούν να συνθέσουν το κεφάλαιο, όπως έχει συμβεί σε χώρες, όπως η Γαλλία και η Γερμανία, που όπως ελέγχθη επιτρέπουν μεν σήμερα στις ΕΠΕ κεφάλαιο 1 ευρώ, δεν προνοούν όμως για άλλες εναλλακτικές εισφορές *εταιρικού δικαίου*, που συντελούν στην ενίσχυση της εταιρικής φερεγγυότητας.

V. Η ευελιξία της νέας εταιρικής μορφής

Βασικό χαρακτηριστικό της νέας εταιρικής μορφής είναι η ευελιξία της. Ήδη αναφέρθηκαν οι επιλογές των ενδιαφερομένων, που κινούνται μεταξύ δύο άκρων: Να επιλέξουν ένα ακραιφνώς κεφαλαιουχικό σχήμα, με αποκλειστικά και μόνο κεφαλαιακές εισφορές, από τη μια, ή να διαμορφώσουν ένα σύστημα με έντονα προσωπικά στοιχεία, παροχή εργασίας και ευθύνη για τα χρέη της εταιρίας. Μπορούν συνεπώς τα μέρη με κατάλληλες καταστατικές διαμορφώσεις να δημιουργήσουν μια εταιρία που να ομοιάζει σε μέγιστο βαθμό με την επε, όπως ρυθμίζεται από το ν. 3190/1955, ή με μια προσωπική εταιρία, αν κάνουν μεγάλη χρήση των «εγγυητικών» εισφορών, ή ακόμη και με την ανώνυμη εταιρία, αν επιλέξουν άλλες δυνατότητες που παρέχονται από το νόμο. Όριο βέβαια της προσέγγισης με την ανώνυμη εταιρία είναι, όπως ελέγχθη, η αδυναμία έκδοσης μετοχών, με τα χαρακτηριστικά που αυτές έχουν.

Όμως και πολλά άλλα στοιχεία της νέας εταιρίας μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο καταστατικής ρύθμισης και διαμόρφωσης, όπως συμβαίνει με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των εταίρων, τον τρόπο διαχείρισης της εταιρίας, τις μεταβολές στην εταιρική σύνθεση κ.ά.

VI. Απουσία ποινικών κλπ. διατάξεων

Στο σχέδιο δεν περιελήφθησαν ποινικές διατάξεις, με βάση την αντίληψη ότι οι ισχύουσες γενικές διατάξεις του Ποινικού Κώδικα για επιμέρους αξιόποινες πράξεις (απιστία, απάτη κλπ.) είναι επαρκείς για να καλύψουν τις συνήθεις παραβατικές συμπεριφορές που μπορεί να εκδηλωθούν κατά τη λειτουργία της ΙΚΕ. Επίσης δεν προβλέφθηκαν μεν διοικητικές κυρώσεις (πρόστιμα κλπ.), όμως ο ν. 3419/2005 για το ΓΕΜΗ (άρθρο 17) προβλέπει αυτός τέτοιες κυρώσεις για περιπτώσεις παραβάσεων των διατάξεων του νόμου αυτού.